

Drepturile Omului pentru Romi și Nomazi în Europa

(Extrase din raportul complet)

Opiniile exprimate în această lucrare sunt responsabilitatea autorilor și nu reflectă în mod necesar politica oficială a Consiliului Europei.

Toate cererile de reproducere sau traducere a întregului document, sau a unei părți din acesta, trebuie adresate Directoratului de Comunicații (F-67075 Strasbourg Cedex sau publishing@coe.int). Orice altă corespondență legată de această publicație trebuie adresată Biroului Comisarului pentru Drepturile Omului.

Coperta și tehnoredactarea: Departamentul de Producție pentru Documente și Publicații al Consiliului Europei

Foto: Activiști romi își acoperă fețele cu copii de amprente mărite, în timpul unui protest în fața Ambasadei Franței la București, România. Aceștia protestează împotriva deciziei autorităților franceze de a expulza pe romii de origine română și bulgară din Franța, trimițându-i în țările lor de origine, în vara anului 2010.

©AP Foto/Vadim Ghirda

© 2011 Council of Europe/Vera CIMPEANU, on Romanian translation, © 2011 Council of Europe, on publication in English.

© 2011 Consiliul Europei/Vera CIMPEANU, traducerea în lb. română, © 2011 Consiliul Europei, publicarea în lb. engleză.

Cuvânt înainte

Numai câteva mii de romi din Germania au supraviețuit holocaustului și lagărelor de concentrare naziste. Ei au avut de înfruntat dificultăți enorme în încercarea de a-și reclădi viețile, după ce și-au pierdut mulți membri ai familiei, după ce li s-au confiscat și distrus proprietățile. Mulți erau bolnavi. Timp de ani de zile, când unii dintre ei au încercat să obțină compensații, cererile le-au fost refuzate.

Pentru supraviețuitori, perioada post-Hitler nu a adus dreptate. În mod semnificativ, chestiunea uciderii în masă a romilor nu a fost discutată în cadrul procesului de la Nuremberg.

Genocidul romilor abia dacă a fost pomenit în discursul public. Și nu au fost pomenite nici crimele pe care regimul fascist le-a comis împotriva romilor, în aceeași perioadă, în alte părți ale Europei.

În Italia, o circulară din 1926 cerea expulzarea tuturor romilor străini “pentru curățarea țării de caravanele romilor, care, nu e nevoie s-o amintim, constituie un risc la siguranța și sănătatea publică, datorită stilului de viață caracteristic romilor”. Acest ordin revela clar că scopul era “să lovească romii în punctul cel mai important.” Ce a urmat, în Italia fascistă, au fost discriminări și persecuții. Mulți romi au fost deportați în lagăre speciale, alții au fost trimiși în Germania sau Austria și apoi exterminați.

Regimul fascist Garda de Fier din România a început deportările în 1942. Ca mulți evrei, circa 30.000 de romi au fost duși peste râul Nistru, unde au suferit foamete, boli și moarte. Doar aproximativ jumătate dintre ei au supraviețuit celor doi ani de condiții extreme, până când politica s-a schimbat.

Istoria represiunii romilor în Europa cuprinde perioade anterioare nazismului și fascismului. De fapt, ea merge înapoi cu câteva sute de ani – urmînd migrația romilor de pe subcontinentul indian. Romii erau străinii, folosiți ca țapi ispășitori, atunci când lucrurile mergeau rău și localnicii nu voiau să își ia răspunderea pentru o asemenea situație. Metodele represive au diferit în timp și au inclus sclavie, asimilare forțată, expulzare, lipsire de libertate și ucidere în masă.

În câteva țări europene trebuie organizate Comisii ‘ale adevărului’, cu rolul de a stabili adevăratele fapte legate de atrocitățile în masă comise împotriva populației rome. În mod ideal, o asemenea inițiativă ar trebui să fie sprijinită în întreaga Europă. O prezentare completă și o recunoaștere a acestor crime ar putea influența îmbunătățirea gradului de încredere a romilor față de societate în general.

Nu este surprinzător că mulți romi continuă să vadă în autorități o amenințare. Când li se cere să se înregistreze sau să fie amprentați, romii se tem de ce poate fi mai rău. Aceasta este cu atât mai ușor de înțeles, cu cât romii explică că ei văd asemănări între o mare parte a retoricii anti-roma de astăzi și limbajul folosit în Europa în trecut, de către naziști, fasciști și alți extremiști.

Și în perioada recentă, romii au fost stigmatizați în masă, ca fiind criminali, folosindu-se declarații izbitor de dure. Un exemplu este Franța; în iulie-august 2010, guvernul acesteia a decis să deporteze migranții romi proveniți din alte țări UE, chiar cu forța, acolo unde a fost necesar. Campania guvernului a fost acompaniată de folosirea flagrantă a retoricii anti-roma. Întreaga comunitate roma a fost acuzată de criminalitate. Prezența romilor a fost descrisă ca reprezentînd

o amenințare la „siguranța publică” – un termen juridic, folosit de obicei în situații extraordinare, când se consideră că pacea și supraviețuirea statului sunt în pericol.

Așa-zisa legătură dintre romi și criminalitate este un refren deseori repetat în discursul motivat de ură. Ea poate fi combătută și neînțelegerile ar putea fi clarificate, dacă interlocutorii rămân deschiși pentru o discuție rațională. Desigur, există romi vinovați de infracțiuni. Unii dintre ei au fost, în plus, exploatați și organizați de traficanti. Marginalizării social și săracii sunt supra-reprezențați în statisticile de criminalitate în majoritatea țărilor, din motive evidente. Dar este de asemeni adevărat și că ei sunt, în general, dezavantajați de sistemul judiciar actual, ceea ce afectează datele statistice.

Aceste chestiuni nu oferă nici o scuză pentru stigmatizarea tuturor romilor – a căror majoritate covârșitoare nu sunt în conflict cu legea. Există un principiu etic crucial, care spune că nu se poate blama un grup întreg pentru ceva făcut numai de unii din membrii săi.

Consecințele declarațiilor xenofobe ale politicienilor importanți nu trebuie minimalizate. Unele minți bolnave pot înțelege asemenea declarații ca reprezentând o autorizație la răzbunare și chiar la atac fizic. Retorica nefericită, folosită de unii candidați în alegerile din Italia, în 2008, a avut ca urmare incidente urâte, de violență împotriva romilor și a taberelor acestora. Omorârea cu sânge rece a șase romi, printre care și un copil de 5 ani, în 2008-2009, în Ungaria, a fost comisă într-o atmosferă inflamată de discursuri motivate de ură.

Sentimentul anti-roma (romofobia) este din nou exploatat astăzi de grupuri extremiste din câteva țări europene. De exemplu, s-au raportat violențe de masă împotriva unor cetățeni romi în Republica Cehă și Ungaria.

Reprezentanții statului cu care romii tind să se întâlnească cel mai des sunt polițiștii. În timpul vizitelor mele, am fost uluit – în câteva țări – de simptomele relațiilor proaste dintre comunitățile de romi și poliție. Mulți romi ne-au dat exemple punctuale despre modul în care poliția nu i-a protejat împotriva unor atacuri ale extremiștilor. Și mai rău, au existat cazuri când înșiși polițiștii au inițiat violențele.

Romofobia continuă să fie larg răspândită în Europa. În vremuri de criză, se pare că tendința de direcționare a frustrărilor împotriva unor țapi ispășitori crește, iar romii par să fie una dintre țintele ușoare. În loc să își urmărească avantajele proprii în această situație tulbură, politicienii de la nivel local și național ar trebui să susțină principiile non-discriminării și respectului pentru persoane cu caracteristici diferite. Dacă nu fac mai mult, politicienii trebuie măcar să evite retorica anti-roma în propriile lor declarații.

Se pot lua un număr de măsuri concrete. Atrocitățile din trecut comise contra romilor să fie incluse în manualele de istorie, în școli. Pentru profesioniștii cheie, ca cea de polițist, trebuie să se ofere o pregătire legată de protecția romilor împotriva infracțiunilor motivate de ură și de modul cum trebuie romii să fie tratați atunci când ei se comportă anti-social.

Cea mai importantă este nevoia ca politicienii aleși să demonstreze autoritate morală. Ei trebuie să încurajeze – și să aplice în practică – angajamentul de respectare și promovare a drepturilor omului pentru toți.

Sper că această trecere în revistă a politicilor pentru romi în Europa de astăzi va încuraja o discuție constructivă, pe tema a ceea ce trebuie făcut pentru a pune capăt discriminării și marginalizării.

Thomas Hammarberg

Sumar

Luați împreună, romii și nomazii reprezintă cel mai mare grup minoritar în Europa. Comisarul a observat, în timpul vizitelor sale în țările membre ale Consiliului Europei, că discriminarea și alte abuzuri în materia drepturilor omului împotriva romilor și a nomazilor s-au agravat și că nici un guvern european nu poate pretinde atingerea unui succes complet în protejarea drepturilor omului pentru membrii acestei minorități. Această opinie a fost punctul de plecare pentru un raport comprehensiv asupra drepturilor omului ale romilor și nomazilor în Europa.

Atitudini anti-roma (romofobia)

Raportul arată că romofobia este adânc înrădăcinată în Europa. Mulți oameni care nu au interacționat niciodată cu romii sau nomazii au oferit descrieri detaliate, pline de stereotipuri, ale felului cum arată sau se comportă aceștia. Lideri și grupuri de opinie – atât oficiali aleși, cât și alții – au defăimat în mod deschis romii și nomazii, folosind o retorică rasistă sau stigmatizantă. În unele cazuri, aceste cuvinte au fost înțelese ca încurajări la violență împotriva romilor, de tip pogrom ori agresiune în masă. Comisarul consideră că discursul anti-roma, inclusiv cel din cadrul campaniilor electorale, trebuie ferm condamnat în toate cazurile și pedepsit atunci când încalcă legea împotriva instigării la ură. Partidele politice ar trebui, de asemenea, să adopte măsuri de reglementare internă în vederea excluderii limbajului rasist.

Într-un număr din ce în ce mai mare de țări europene, grupurile extremiste vizează explicit romii și nomazii, instigând – în unele cazuri – anumite segmente din populație împotriva acestora.

Asemenea grupuri extremiste sunt din ce în ce mai active pe Internet, un mediu care a permis cooperarea transfrontalieră crescândă între grupuri similare, cu valori extremiste. Aceste grupuri sunt active în racolarea tinerilor, printr-o multitudine de tehnici, inclusiv organizarea de concerte de muzică cu conținut rasist. Grupurile justițiare și paramilitare deseori poartă uniforme, folosesc arme și limitează spațiul de mișcare al romilor, proferând amenințări verbale și fizice și angajându-se în proteste masive.

S-a descoperit că unii membri ai acestor grupuri extremiste au fost inițiatorii unui număr de infracțiuni motivate de ură, vizând populația romă. Comisarul a recomandat încetarea finanțărilor către organizațiile care promovează rasismul, inclusiv partidele politice. Statele ar putea, de altfel, să ia în considerare – în mod util pentru ele – dizolvarea partidelor extremiste sau care sunt considerate incompatibile cu standardele și valorile unei societăți democratice.

Stereotipurile anti-roma continuă să fie răspândite și perpetuate în mediile de informare din Europa. Un număr de publicații și medii audio-vizuale au prezentat subiectul romilor și al nomazilor numai în contextul problemelor sociale și al criminalității. Comisarul a subliniat nevoia de autoreglementare și de jurnalism etic, pentru a se pune capăt prezentării negative a romilor în mediile de informare. Ca principiu general, ceea ce este ilegal offline trebuie să fie ilegal și online, în contextul în care Internetul este folosit pentru promovarea discursului anti-roma motivat de ură și pentru organizarea de acte violente. Statele membre trebuie să instituie mecanisme de monitorizare a rasismului pe Internet, în conformitate cu Recomandarea nr. 6 din Politica

Generală a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) asupra combaterii diseminării de materiale rasiste, xenofobe și antisemite prin Internet.

Romofobia poate determina și o lipsă de recunoaștere a istoriei de suferințe ale romilor, mai ales în timpul celui de al doilea război mondial. Acest refuz pasiv se manifestă deseori prin absența pomenirii victimelor roma la comemorări și rememorări, în prezentările din presă, sau în istoria oficială și în manualele de istorie. Comisarul accentuează faptul că exterminarea romilor în timpul celui de al doilea război mondial trebuie să nu fie uitată. Predarea istoriei romilor, creșterea conștientizării cu privire la genocidul împotriva romilor în al doilea război mondial și construirea de locuri memoriale și întreținerea acestora este minimumul pe care statele membre îl pot face pentru a onora victimele din rândul romilor. Guvernele europene ar trebui să traducă fișele informative ale Consiliului Europei pe tema istoriei romilor în limbile țărilor lor, pentru ca acestea să fie folosite și diseminate – cât mai larg posibil – în cadrul specific al fiecărui stat, inclusiv în școli. Comisii ale adevărului ar trebui create, de asemeni, în mod ideal la nivelul întregii Europe – pentru a stabili faptele istorice în legătură cu atrocitățile comise împotriva romilor.

Violențe motivate rasial împotriva romilor și a nomazilor

Violența împotriva romilor și a nomazilor a devenit prevalentă în Europa de după 1989, cu o creștere notabilă a numărului cazurilor grave în ultimii ani. În unele contexte, aceste violențe au fost comise de grupuri organizate, fasciste sau neo-naziste, și au presupus planificare și pregătiri. Totuși, violențele anti-roma nu sunt comise numai de grupuri organizate. În unele cazuri, comunități non-roma s-au angrenat – mai mult sau mai puțin spontan – în violențe de tip justițiar împotriva romilor și a nomazilor, pe când în alte cazuri, violențele au fost săvârșite de indivizi motivați pur și simplu de ură rasială, fără nici o ideologie politică anume. În unele țări, violențe anti-roma au fost comise de către o combinație de autori diverși.

O mare îngrijorare o reprezintă, în ultimii ani, dezvoltarea de mișcări parțial sau total loiale ideologic urii împotriva romilor. Aceste mișcări au comis atacuri violente – în unele cazuri chiar mortale. De exemplu, într-un număr de cazuri, s-au comis incendieri în timpul nopții, în timp ce oamenii dormeau. În unele cazuri, funcționari publici au fost direct implicați în instigarea la acte de violență justițiară împotriva romilor și a nomazilor. Comisarul consideră că este necesară dublarea eforturilor în acest domeniu, la toate nivelele, pentru a transmite un mesaj clar potențialilor făptași și pentru a încuraja victimele să raporteze delictele răufăcătorilor. Statele membre trebuie să se asigure că poliția investighează conștiincios delictele rasiale, inclusiv prin luarea serioasă în considerare a motivației rasiste a actelor criminale; ele trebuie să stabilească mecanisme de monitorizare sistematică a incidentelor rasiale.

Tratamentul romilor și al nomazilor de către autoritățile de aplicare a legii și cele judecătorești

Rapoarte primite de Comisar din întreaga Europă arată că discriminarea și relele tratamente aplicate de poliție romilor și nomazilor reprezintă un model standard. Romii au fost tratați cu violență de către poliție atât în locurile de detenție, cât și în spații publice – de exemplu, în cartierele de romi, în timpul raidurilor poliției. Într-un număr de cazuri, când s-a început ancheta penală a unor asemenea acte, se pare că aceasta s-a desfășurat în mod evident discriminator și pătitor. Comisarul a constatat că jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO/Curtea de la Strasbourg) indică clar că, în asemenea situații, statele membre sunt obligate să efectueze o anchetă eficientă a posibilelor motive rasiste. Comisarul încurajează statele membre să instituie mecanisme independente de plângere la poliție, pentru a îmbunătăți relația de încredere dintre romi și nomazi și autoritățile care aplică legea.

Unele rapoarte arată că așezări izolate ale romilor au fost supuse la o atenție specială din partea poliției, deseori sub forma de raiduri cu caracter intruziv. Persoane roma, care se aflau în automobile sau în alte vehicule, au fost vizate, în mod discriminator, în cadrul unor operații ale poliției de „oprire și percheziție”. Înregistrarea profilului etnic a fost, de asemenea, raportată, în contextul deplasării romilor în afara spațiului național. Comisarul a subliniat că romii nu trebuie supuși nici unor proceduri polițienești diferite de cele aplicate restului populației. Legile trebuie să interzică explicit înregistrarea apartenenței etnice și să stabilească un standard de suspiciune rezonabil pentru operațiunile poliției. Polițiștilor trebuie să li se asigure training în aceste chestiuni, în conformitate cu Recomandarea 11 din Politica Generală a Comisiei Europene împotriva Rasismului și a Intoleranței (ECRI), referitoare la combaterea rasismului și a discriminării rasiale din cadrul poliției.

Reprezentanții romilor au raportat și confiscarea arbitrară de bunuri, precum și extorcarea de mită din partea poliției. Astfel de practici pot constitui violarea art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (care protejează dreptul la respect față de viața privată și de familie) și împiedică romii să beneficieze de alte drepturi ale omului, inclusiv dreptul la locuire și siguranță.

Mai mult, romii sunt supuși, disproporționat, la măsuri de detenție arbitrară. Comisarul consideră că folosirea excesivă a forței de către poliție, în acest domeniu, trebuie să înceteze; trebuie luate măsuri concrete, prin care să se împiedice detenția arbitrară a romilor. Trebuie făcuți și alți pași, care să îmbunătățească relația de încredere dintre comunitățile de romi și nomazi pe de o parte și poliție de cealaltă, cum ar fi recrutarea de romi în cadrul poliției, sau recrutarea și pregătirea de mediatori romi, care să coopereze cu poliția.

În unele țări, romii par să fie discriminați în decizii de cercetare în stare de arest, ratele de acuzare și condamnare. Unele dintre problemele pe care romii le au de înfruntat în cazurile penale includ lipsa de apărare adecvată în fața acuzațiilor, absența respectului față de romi când aceștia sunt martori, sau deficiențe legate de serviciile de traduceri. Principiul prezumției de nevinovăție nu este întotdeauna respectat în procesele cu acuzați romi. Este important să se ia măsuri de prevenire a discriminării rasiale împotriva acuzaților romi, în cadrul procesului de judecată, astfel ca aceste persoane să beneficieze de un proces corect.

Aceste probleme se adaugă la eșecul justiției de a răspunde adecvat la plângerile romilor legate de discriminarea rasială și/sau alte abuzuri. Eforturile îndreptate către îmbunătățirea eficacității răspunsului sistemului de justiție la adresa discriminării trebuie să includă o legislație anti-discriminare reală sau potențarea celei existente, precum și agenții specializate, care să ofere mecanisme simple, de tip low-threshold, pentru rezolvarea plângerilor și care să ajute în implementarea legislației.

Respect față de viața privată și cea de familie pentru romi și nomazi

Sterilizarea forțată și coercitivă a femeilor roma

De la începutul anilor 1970, sub influența considerațiilor eugenice renăscute în comunismul târziu, sterilizarea, ca metodă anticoncepțională, a fost promovată disproporționat în rândul membrilor minorității roma, de către asistenții sociali, atât ca politică națională, cât și regională. După căderea comunismului, noii guvernanți s-au străduit să pună capăt acestor practici. Cu toate acestea, unii profesioniști din domeniul sănătății par să fi continuat această practică mult timp după încheierea tranziției, atât în Republica Cehă, cât și în Slovacia, sterilizând femei roma, care apelau la ei pentru alte chestiuni obstetrice/ginecologice și fără ca ele să fi fost complet informate și să își fi dat consimțământul. Astfel de cazuri au fost documentate și în Ungaria.

În noiembrie 2009, fostul Ombudsman ceh, Otakar Motejl, al cărui raport din 2005 asupra subiectului este unul dintre cele mai importante studii legate de sterilizarea coercitivă în Cehoslovacia și apoi în statele succesoare, Republica Cehă și Slovacia, a arătat că se pare că, de la începutul anilor 1980, pe teritoriul fostei Cehoslovacii, au fost sterilizate 90.000 de femei. Dintre țările care au continuat această practică și după 1990, numai Republica Cehă și-a declarat oficial regretul cu privire la dovezile „de eroare”, în noiembrie 2009. Pentru marea majoritate a victimelor acestor practici, în nici una dintre țările respective nu există nici un remediu național eficient pentru despăgubiri și reparații. Comisarul consideră că toate țările implicate trebuie să recunoască public că aceste practici au existat, să-și exprime regretul față de acest fapt și să stabilească mecanisme de remedii eficiente care să ofere asistență victimelor. Prescrierile cererilor de compensații în instanță trebuie să țină cont de obstacolele existente și termenele de prescriere să se socotească din momentul în care victima a fost prima dată conștientă că a fost sterilizată.

Pentru a preveni revenirea sterilizării coercitive forțate este de asemeni important să se adopte schimbări legislative care să definească clar obligativitatea consimțământului anterior, liber și informat cu privire la sterilizare, inclusiv o perioadă de reflecție pentru pacientă. Trebuie aplicate sancțiuni legale și administrative împotriva persoanelor răspunzătoare pentru sterilizarea femeilor fără consimțământul lor total și informat.

Înstrăinarea copiilor romi din îngrijirea părinților lor biologici

Copiii romi sunt deseori supra-reprezențați în rândul copiilor plasați în îngrijire în afara familiei, inclusiv în îngrijire instituționalizată sau la părinți adoptivi. În unele cazuri, copiii romi sunt luați de la familiile lor pentru un singur motiv, și anume inadecvarea locuințelor, lipsa de stabilitate a locuirii sau precaritatea condițiilor economice și sociale. În unele țări, nivelul ridicat de instituționalizare a copiilor romi rezultă din moștenirea politicilor erei comuniste, când statul era considerat ca fiind superior părinților în chestiunea creșterii copiilor, mai ales în cazurile în care copiii proveneau din medii sărăcicioase sau precare, sau prezentau vreo formă de dizabilitate.

În conformitate cu jurisprudența Curții de la Strasbourg, statele membre trebuie să garanteze că nici un copil nu este plasat în îngrijire instituțională numai pe baza argumentului de condiții inadecvate de locuire sau de precaritate financiară a familiei sale. Plasarea unui copil într-o instituție trebuie să rămână excepția și trebuie să aibă ca obiectiv principal interesul copilului. De asemeni, adopția și plasarea în asistență maternală trebuie să se bazeze pe proceduri conforme cu standardele internaționale.

Dreptul cutumiar și căsătoria tradițională la unele grupuri de romi

Unele grupuri de romi păstrează obiceiul dreptului cutumiar și al căsătoriilor tradiționale. Aceste uniuni informale au implicații asupra beneficiilor de o întreagă gamă de drepturi ale omului. Mai întâi, când este vorba de minori, aceste practici pot încălca drepturile copilului și practic pot perpetua poziția subordonată a femeii. În asigurarea respectării standardelor de drepturile omului, trebuie avută cea mai mare grijă pentru a evita generalizarea și stigmatizarea unei întregi comunități. Focusul trebuie mai degrabă plasat pe educație și pe activități de sensibilizare a populației. În al doilea rând, adulților care au intrat într-o relație de căsătorie tradițională nerecunoscută legal, le poate fi refuzat, complet sau parțial – adică recunoscut în condiții mai puțin favorabile – accesul la drepturi economice și sociale, neîngrădit la cei căsătoriți legal. După cum sublinia și Curtea de la Strasbourg, pot fi necesare ajustări, pentru evitarea ca grupurile minoritare, inclusiv romii, să cadă victime discriminării indirecte în accesul la aceste drepturi.

Romii și traficul de ființe umane

Rapoartele primite de Comisar arată că traficul de ființe umane în Europa afectează romii în mod disproporționat. Se susține că romii sunt traficați pentru diverse scopuri, inclusiv exploatare sexuală, a muncii, a servituții domestice, adopții ilegale și cerșetorie. Femeile și copiii romi sunt deseori mult supra-reprezențați ca victime în toate formele de trafic uman. Vulnerabilitatea romilor trebuie luată în considerare – fără nici o stigmatizare – în cadrul politicilor naționale legate de traficul ființelor umane. Măsurile de protecție trebuie să includă instruirea cadrelor care aplică legea și campanii de conștientizare, care să vizeze comunități de romi, în principal comunitățile segregate și cele excluse social.

Accesul romilor și nomazilor la drepturile economice și sociale

Dreptul la educație

Multe mii de romi, pe tot cuprinsul Europei, nu sunt sau nu au fost niciodată școlarizați, sau au părăsit școala cu o educație foarte limitată. În unele țări, faptul că romii și nomazii nu au documente personale are un impact negativ la înscrierea în școli. Lipsa transportului public sau a fondurilor pentru acesta, terorizarea (bullying) rasistă, precum și lipsa rechizitelor școlare reprezintă obstacole suplimentare pentru elevii romi care încearcă să urmeze o școală. În unele țări, copiii romi sunt supra-reprezențați în sistemele alternative, de tipul școlarizare la domiciliu. Este posibil ca în unele țări europene mulți copii romi cu dizabilități de dezvoltare, intelectuale sau fizice, să nu frecventeze deloc școala. Copiii romi suferă și de o lipsă a facilităților preșcolare.

Politici și practici care îi separă pe copiii romi de ceilalți în materie de educație sunt prezente în câteva dintre statele membre ale Consiliului European. Amenajarea și organizarea școlară este deseori segregată, acolo unde romii trăiesc în comunități izolate – fie în așezări rurale precare, fie în ghettouri urbane. Faptul că părinți non-roma își retrag copiii din școlile frecventate de romi rezultă, de asemenea, în segregarea de facto a unui număr de școli. Chiar în școli integrate, copiii romi sunt deseori separați de majoritate în clasă, fie fiind plasați în anumite zone din aceeași clasă, fie puși în clase complet separate. În multe țări europene s-a raportat că există clase remediale, clase separate și segregare în aceeași clasă.

Copiii romi sunt trimiși, de asemenea, în număr disproporționat, în școli speciale – în special în școli pentru copii cu dizabilități intelectuale. În Republica Cehă, segregarea persistă, în ciuda deciziei din 2007 a Curții de la Strasbourg, în cazul *D.H. și alții vs. Republica Cehă*, și a adoptării unei noi legi școlare în 2004, care a restructurat măsura educației pentru nevoi speciale. Se estimează că 30% din copiii romi sunt încă educați în școli pentru copii cu dizabilități mentale ușoare, în comparație cu doar 2% din copiii non-romi.

Aceste practici sunt prezente și în alte țări. Comisarul a luat poziție împotriva tuturor formelor de segregare în educație și a cerut asumarea de obligații clare și progrese măsurabile în domeniul desegregării și al educației inclusive. Desegregarea trebuie combinată cu măsurile de sprijin necesare copiilor, pentru ca ei să se acomodeze în clase integrate și să reușească și să exceleze în procesul de educație.

În unele comunități de romi, părinții de fete pot anticipa că fiicele lor vor părăsi școala repede, pentru a se mărita și a își face propria lor familie. Există cazuri când căsătoriile dintre copii au împiedicat fetele să meargă la școală, subminând astfel dreptul lor la educație și oportunitățile lor ulterioare de încadrare în muncă. Măsurile pozitive de sensibilizare par să indice un progres, o îmbunătățire a frecvenței școlii de către fetele romi.

Deși încă din anii 1960, unele țări din Europa au dezvoltat și implementat politici de încurajare a școlarizării pentru nomazi, mai rămân multe de făcut. Într-adevăr, am văzut în ultimii ani, în unele țări, o degradare a reglementărilor existente anterior în învățământul pentru nomazi. Este important ca în aceste țări să se dea o atenție specială școlarizării copiilor nomazi, mai ales pentru cei ai căror familii au un mod de viață nomad.

Acolo unde școala oferă lecții de limba romani, de cultura sau istoria romilor, acestea sunt în mod frecvent adresate în special sau numai romilor, lipsindu-i astfel pe non-romi de dreptul de a afla despre contribuția romilor la propria lor societate, dar și la alte societăți europene. În principal, conceperea programei școlare în acest domeniu rămâne încă în stadiu incipient. Îmbunătățirea calității educației primară de copiii romi și nomazi presupune – în mod necesar – includerea culturii și istoriei romilor în programa școlară standard.

Accesul la locuire adecvată

Discriminarea accesului la locuire este raportată într-un număr de state membre; aceasta ia deseori forma refuzului accesului la spații de închiriat publice și private, care sunt accesibile celorlalți, sau chiar a refuzului de a vinde romilor spații de locuit.

Unele autorități locale au urmărit o politică de segregare în ceea ce privește spațiul locativ. Aceasta a fost, uneori, accentuată de zidurile izolatoare ridicate lângă cartierele de romi. Asemenea măsuri distructive trebuie să înceteze.

Mulți romi continuă să locuiască în condiții sub-standard în cele mai multe țări europene, fără încălzire, apă curgătoare sau sisteme de canalizare. Comunitatea internațională a protestat zgomotos față de situația romilor dintr-un număr de localități din Mitrovica și împrejurimi, în Kosovo¹, unde romii au fost siliți să locuiască într-un mediu foarte toxic, pe o perioadă de peste 10 ani.

Pretutindeni în Europa, romii care trăiesc în așezări informale sau pe spații care nu le aparțin, ca și cei care stau în locuințe recunoscute legal, nu au siguranța duratei de folosire a locuinței. Lipsa recunoașterii efective a folosirii spațiului în care locuiesc conduce direct la amenințarea cu evacuare forțată. În unele țări, numărul evacuărilor forțate a crescut în ultimii ani, deseori vizând aceleași familii de romi nomazi, cu copii cu tot, care au fost evacuați repetat, într-o perioadă scurtă de timp. În anumite țări din Europa occidentală, repetarea evacuării forțate, incluzând și distrugerea de bunuri, a fost descrisă ca o strategie de încurajare a romilor să plece înapoi, în țările lor de origine, mai ales în Bulgaria și România. În unele cazuri, au fost distruse cartiere întregi de romi, vechi de secole. Evacuarea forțată trebuie aplicată cu respectarea măsurilor de precauție procedurale internaționale, stabilite, printre alții, de către Comitetul ONU pentru Drepturilor Economice, Sociale și Culturale (Comentariul General Nr. 7).

Comisarul a observat că în unele locuri predomină un cerc vicios, în care autoritățile refuză să dezvolte infrastructura pentru că comunitățile de romi nu posedă acte de proprietate, și refuză să le dea romilor aceste acte, din motiv de infrastructură neadecvată. Comisarul a îndemnat autoritățile să găsească metode de rezolvare a acestor conflicte, în conformitate cu standardele europene și internaționale de drepturile omului.

Nomazii sunt și ei disproporționat afectați de tratamente discriminatorii în alocarea permiselor de cadastru, în cazurile în care ei înșiși sau alții cumpără terenuri private pentru a-și instala caravanele, dar și în accesul în campinguri, hoteluri și alte locuri de cazare temporară. Comisarul și-a exprimat clar poziția: în țări unde există populație nomadă migratoare, trebuie să existe o

1. Pe parcursul acestui text, toate referirile la Kosovo, fie la teritoriu, la instituții sau la populație, vor fi înțelese în sensul deplin al Rezoluției 1244(1999) a Consiliului de Securitate al ONU și fără a aduce prejudiciu statutului Kosovo.

obligație statuată a autorităților locale, de a asigura, pe termen scurt și lung – pentru caravane – terenuri care respectă standarde decente de bază.

Comisarul a subliniat că dreptul romilor de a trăi în locuințe adecvate, în conformitate cu standardele legale internaționale, trebuie să fie garantat. Trebuie asigurate așezărilor de romi toate utilitățile publice, apă, electricitate, colectarea gunoierului și întreținerea drumurilor de acces. Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei asupra îmbunătățirii condițiilor de locuire pentru romii și nomazii din Europa a cerut o revizuire a legislației, a politicilor și a practicilor în domeniul locuirii, pentru eliminarea tuturor dispozițiilor sau practicilor administrative care rezultă în discriminare directă sau indirectă a romilor.

Accesul la muncă

Problemele care îngreunează incluziunea romilor pe piața muncii sunt numeroase și ele au ca rezultat, în Europa, o aproape completă excludere a romilor și nomazilor de la o muncă civilizată. Discriminarea endemică, combinată cu educația insuficientă, pare să anuleze efectul politicilor emergente de ocupare adresate romilor și nomazilor. În ciuda eforturilor pozitive din unele țări, șomajul în rândul romilor și nomazilor din Europa este invariabil la un nivel semnificativ mai ridicat decât cel din rândul non-romilor.

Într-un număr de țări, romilor și nomazilor li se refuză angajarea – din motive discriminatorii, legate de etnicitate sau de percepția asocierii cu grupuri sau comunități de romi sau nomazi. Experiențele din Europa arată, de asemenea, că romii angajați au mai multe șanse să fie discriminați la locul de muncă. Discriminarea îi afectează și pe romii educați, care sunt împiedicați să progreseze. În întreaga Europă, deși percepțiile discriminării sunt larg răspândite, datele lipsesc, în parte pentru că discriminarea de pe piața muncii este adesea ascunsă. Discriminarea rasială și etnică pe piața muncii contravine Cartei sociale europene, precum și Directivei privind egalitatea dintre rase a Uniunii Europene. Măsurile de rezolvare a șomajului la romi și nomazi trebuie să includă asistența pentru victimele discriminării atunci când acestea își cer drepturile.

Au apărut și probleme de discriminare de gen. Unii angajatori europeni au discriminat femeile romi, atât din motive etnice, cât și de gen. Trebuie avută o atenție specială față de femeile romi, care suferă de o dublă discriminare; trebuie făcute eforturi care să le îmbunătățească statutul socio-economic și să le asigure accesul la educație și sănătate, ca precondiții ale angajării.

Comisarul a solicitat măsuri specifice, inclusiv alocare de fonduri pentru dezvoltarea de programe care să crească numărul celor care muncesc și pe cel al micilor întreprinderi din comunitățile de romi – de exemplu, prin traininguri speciale.

Dreptul la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală

Pretutindeni în Europa, speranța medie de viață a romilor și nomazilor este mai scăzută decât la non-romi și non-nomazi. Rata mortalității infantile la romi și nomazi este mai ridicată. Factorii care împiedică accesul la servicii de sănătate al romilor și nomazilor includ lipsa fondurilor pentru plata asigurării sau a tratamentului, lipsa actelor de identitate, lipsa de mijloace de transport între zonele îndepărtate și instituțiile de sănătate.

Sunt raportate discriminări ale romilor și de către personalul medical, inclusiv în serviciile de urgență. Unele spitale segreghează regulat pacienții romi de cei ne-romi, mai ales în maternități. Foarte puțini romi sau nomazi lucrează în serviciile de sănătate în Europa. În unele țări, romii au fost excluși din programele de sănătate, întrucât nu își pot plăti contribuțiile la asigurările sociale, sau nu sunt angajați legal sau înregistrați la oficiile forței de muncă.

Dispozițiile existente, legate de dreptul la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală, trebuie aplicate romilor și nomazilor, așa cum a fost recomandat de Comitetul de Miniștri al

Consiliului Europei în 2006. Trebuie asigurate, fără discriminare, servicii de sănătate accesibile – geografic și financiar – pentru romi și nomazi. Statele membre trebuie să facă eforturi în domeniul îngrijirii preventive și în cel al campaniilor educaționale pentru romi și nomazi, în special în domeniul sănătății sexuale și al sănătății reproducerii la femeile rome.

Dreptul la securitate socială

Factorii care influențează negativ posibilitatea romilor și a nomazilor de a accesa serviciile sociale includ, conform rapoartelor, discriminarea romilor și a nomazilor de către angajații serviciilor sociale. Comisarul a primit rapoarte despre refuzul total al accesului la servicii sau despre oferirea de asistență redusă. S-au raportat, de asemenea, aplicări discriminatorii ale programelor de asistență socială (cum ar fi asistența socială condiționată de verificarea mijloacelor existente); folosirea de reglementări și/sau politici, al căror efect este ineligibilitatea romilor și a nomazilor la serviciile sociale standard; segregarea teritorială a romilor și nomazilor, astfel ca serviciile sociale să devină dificil de accesat; bariere comunicaționale între birourile serviciilor sociale și persoanele roma sau nomade; lipsa informațiilor despre aceste servicii în comunitățile de romi și nomazi, precum și alte bariere. Romii fără cetățenie au fost și ei subiectul tratamentelor diferite din motive arbitrare. Unele autorități au anunțat că nu vor furniza servicii sociale „romilor itineranți”. Trebuie luate măsuri pentru stoparea acestor atitudini discriminatorii în rândul angajaților serviciilor sociale, inclusiv un training specific pe tema nevoilor romilor și nomazilor în domeniul serviciilor sociale. Romilor, nomazilor și romilor migranți trebuie să li se ofere informații despre serviciile sociale existente. Statele membre trebuie să evite discriminarea indirectă în legiferare și în politicile publice din sfera securității sociale.

Accesul la bunuri, servicii și locuri publice

Pretutindeni în Europa, romii și nomazii se confruntă cu discriminarea în accesarea bunurilor și serviciilor disponibile populației. Se raportează discriminare în accesul la hoteluri, discotecă, restaurante, baruri, bazine de înot publice și alte locuri de recreere, precum și în accesul la servicii cruciale pentru activități de mică întreprindere, precum împrumuturile bancare. Deși programele guvernamentale, care vizează eradicarea acestor discriminări, sunt limitate în prezent, exemple provenind din unele state membre ale Consiliului Europei indică faptul că acțiunea în acest domeniu poate fi importantă în identificarea și punerea în discuție a modelelor și practicilor de discriminare rasială a romilor. Trebuie instituite organe specializate în tratamentul egal, independente și eficiente – funcțiile lor pot include cercetări și studii cu privire la discriminarea în accesul la bunuri și servicii, precum și îndrumare și sprijin pentru furnizorii de servicii, în materie de bune practici în promovarea egalității, de adevărate la diversitate și combatere a discriminării.

Lipsa de cetățenie (apatridia) și de acte de identitate a romilor

În ce privește excluderea socială a romilor și nomazilor, situația se poate înrăutăți, ca rezultat al faptului că ei nu posedă o existență administrativă formală. Așa cum a notat Comisarul în cadrul Comentariului de Drepturile Omului, „Romii fără cetățenie: lipsa documentelor – lipsa drepturilor”: „zeci de mii de romi trăiesc în Europa fără cetățenie. Lipsindu-le certificatele de naștere, cărțile de identitate, pașapoartele și alte documente, li se refuză deseori drepturi de bază, ca educația, asistența medicală, asistența socială și dreptul la vot.”

Există mulți factori care împiedică accesul romilor la documente valide de identitate și cetățenie: conflicte armate, migrație forțată, sărăcie extremă, marginalizare și, peste toate, lipsa de interes real a autorităților de a aborda și rezolva aceste chestiuni. Aceste dificultăți sunt amplificate atunci când romii se găsesc în situația de mutare forțată.

În plus, unele consecințe ale destrămării federațiilor, precum legile de cetățenie restrictive, au creat obstacole suplimentare, care îi afectează pe romi disproporționat. În consecință, mulți romi din Europa nu aparțin unui stat: nu sunt considerați cetățeni de nici un stat și li se refuză sistematic drepturi sociale de bază și dreptul la libertatea de mișcare. Problema există în multe țări din Europa, dar ea este acută în special în Balcanii Occidentali. Lipsa unei existențe administrative formale, fie sub forma lipsei de apartenență la un stat, fie sub forma lipsei de documente de identitate personale, are un efect devastator asupra capacității tuturor persoanelor de a-și exercita drepturile și libertățile fundamentale. În ultimii ani, Înaltul Comisariat pentru Refugiați al ONU (UNHCR) a derulat programe în Balcanii Occidentali, pentru a îi ajuta pe romi să obțină documente de identitate. Și UE a început proiecte similare. Totuși, fără un angajament major, la nivel de state, de ameliorare a condițiilor, astfel încât persoanele excluse în prezent să poată avea acces la documente, de exemplu prin „gratierea” celor fără certificate de naștere, sau prin măsuri similare, aceste proiecte pilot (sau alte proiecte ad-hoc similare) nu par să aibă nici un impact semnificativ.

Exercitarea de către romi și nomazi a dreptului la libertatea de mișcare și a protecției internaționale înăuntrul și în afara teritoriului de stat

Foarte puține state europene sunt angajate în a se asigura că nomazii își pot exercita dreptul la libertatea de mișcare, în ciuda jurisprudenței în domeniul a Curții de la Strasbourg. De fapt, politicile publice existente – cu excepția a doar câteva țări – servesc la a descuraja pe nomazi să-și stabilească rute de migrație regulată. În practică, măsuri de împărțire pe regiuni și alte reguli și reglementări sunt deseori folosite pentru a-i descuraja pe nomazi sau pe romii itineranți să circule. De asemenea, contextele de reglementare pot adăuga greutăți suplimentare sau crea anumite limitări ale drepturilor nomazilor. De exemplu, în Franța, nomazii de naționalitate franceză sunt supuși unei legislații specifice, care nu se aplică altor cetățeni francezi. În alte părți, refuzul de a elibera permise de ocupare de terenuri – în vederea locuirii de către nomazi – limitează posibilitățile acestora de a folosi propriul lor teren, pentru a își cultiva tradițiile lor de nomazi. Țările cu populație nomadă sau semi-sedentarizată trebuie să respecte recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei (2005), cu privire la îmbunătățirea condițiilor de locuire a romilor și nomazilor în Europa, pentru a face posibil ca toți romii și nomazii să trăiască așa cum aleg ei.

Chiar în situații în care riscă violări grave ale drepturilor omului, romii au de înfruntat discriminări în accesarea mecanismelor de protecție în aceleași condiții ca restul populației, inclusiv în accesarea procedurilor de obținere a azilului. În unele țări, solicitanții de azil romi au primit forme de protecție temporară, care nu conferă statut de rezident sau orice altă formă de extindere progresivă a acestor drepturi. Măsura repetată a statutului de „tolerat”, pe termen foarte scurt, a împiedicat efectiv zeci de mii de romi, cetățeni din țări extracomunitare, de a se integra în societățile gazdă. Dreptul la azil este recunoscut de Convenția ONU asupra Statutului Refugiaților (1951), pentru toți refugiații, fără discriminare. Solicitanții de azil de etnie roma și persoanele deplasate intern (IDP) trebuie tratați la fel ca solicitanții de azil și persoanele deplasate intern non-roma.

Multe țări europene au preluat practica expulzării romilor de pe teritoriile lor, inclusiv înapoi în Kosovo, în ciuda faptului că – în prezent – Kosovo nu poate oferi condiții pentru reintegrarea sustenabilă a celor care revin. Această situație a fost raportată, printre altele, de către evaluarea făcută de UNHCR în noiembrie 2009. Comisarul s-a opus, în mod repetat, returnării în Kosovo a romilor, Ashkali-lor și egiptenilor balcanici. Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, în *Douăzeci de principii directoare în reîntoarcerea forțată*, stabilește standarde de garanție

procedurală, pe care statele membre trebuie să le respecte în cazurile de reîntoarcere forțată. Aceste principii stabilesc că expulzarea colectivă a străinilor este interzisă.

Libertatea de mișcare a bunurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor este un principiu de bază al UE. Totuși, în mod repetat, romii au fost tratați diferit față de non-romi în exercitarea acestui drept. Eforturile de a expulza cetățeni UE, ceea ce contravine legislației UE, ca și alte măsuri discriminatorii, menite să împiedice accesul romilor pe un anumit teritoriu, trebuie să înceteze. Comisarul a propus ca resursele – utilizate de statele membre UE pentru repatrierea romilor care sunt cetățeni UE – să fie mai util folosite, în facilitarea incluziunii sociale a acestora.

Participarea romilor și a nomazilor la viața publică și la procesul decizional

Mulți romi și nomazi sunt, de facto, în incapacitate de a vota, în multe cazuri din cauza obstacolelor administrative sau a lipsei documentelor de identitate sau de reședință permanentă. Guvernele trebuie să abroge orice legi și reglementări care discriminează minoritatea roma în materie de reprezentare politică. Sunt necesare eforturi sporite de încurajare a înregistrării alegătorilor. Din nou, este important să fie implicate femeile.

Cu câteva excepții notabile, romii sunt absenți, în mare parte, din componența organelor alese, la nivel local, regional, național și supra-național. Participarea romilor în parlamentele din Europa este extrem de limitată. Numai în parlamentele câtorva țări din Europa Centrală și de Sud-est există parlamentari romi. În prezent, nu există nici un rom în nici unul din parlamentele Europei Occidentale. În unele țări, numărul reprezentanților romi locali – primari și consilieri locali – pare să fi crescut în ultimii zece ani. Oricum, chiar și în aceste țări, proporția de romi aleși ca autorități publice la nivel local este extrem de scăzută, în comparație cu proporția romilor în totalul populației.

Comisarul a constatat că mandatele din oficiu au avut rezultat pozitiv, la fel și concentrarea pe participarea romilor la nivel local. Este important ca reprezentanți aleși ai minorității să participe la procesele de luare a deciziilor – inclusiv în domenii fără legătură strictă cu minoritățile naționale – și ca rolul lor să nu fie limitat la cel de simpli observatori.

În unele țări, au fost instituite mecanisme care încurajează comunicarea egală, directă și deschisă cu romii. Trebuie încurajată consultarea organizată, la toate nivelele, conform cu principiile reprezentativității și ale transparenței, prezentate în detaliu în Comentariul Consiliului consultativ privind Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale din anul 2008, referitoare la participarea efectivă la viața culturală, socială și economică și la treburile publice a persoanelor aparținând minorităților naționale.

Reprezentarea romilor și a nomazilor în viața publică ar fi îmbunătățită considerabil, dacă aceștia ar fi reprezentați vizibil în rândurile funcționarilor publici, ale profesorilor și a poliției, la nivel local, regional și național. Acum, prezența lor în instituțiile publice rămâne scăzută și, în mare parte, cu vizibilitate redusă. Dezvoltarea de programe speciale de internship pentru romi, în cadrul serviciilor publice, trebuie încurajată, pentru a crește reprezentarea lor în administrațiile publice locale și naționale.

Comisarul își exprimă speranța că statele membre vor decide să acorde prioritate ridicată și reală incluziunii romilor și nomazilor. Prelungirea excluziunii a peste 10 milioane de ființe umane nu poate duce decât la creșterea tensiunilor interetnice în Europa. Statele membre trebuie să ia măsuri concrete de contracarare a romofobiei și să pună capăt discriminării și marginalizării. Eforturile de asigurare a drepturilor omului sunt urgent necesare.

Concluzii

În 2010 și 2011 au avut loc progrese importante în angajarea explicită a instituțiilor europene de a aborda excluziunea romilor. Declarația de la Strasbourg a Consiliului Europei cu privire la romi constituie imboldul politic de a se lua măsuri concrete în această direcție. Cadrul UE pentru Strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020 constituie, de asemenea, un pas îndelung așteptat de activiștii pentru drepturile romilor din întreaga Europă.

Pe de altă parte, asistăm la prezența unor tendințe îngrijorătoare. Instituțiile europene au răspuns cu prudență unor politici publice evident distructive ale drepturilor fundamentale ale romilor în Italia și Franța. În câteva momente-cheie, statele membre au golit de conținut cererile la nivel european de a aborda excluziunea romilor și a nomazilor, prin desconsiderarea deschisă a acestor cereri. Aceasta a dus, până la un punct, la sabotarea eforturilor de a evidenția importanța incluziunii pentru romi și nomazi. Romii și nomazii, pretutindeni în Europa, urmăresc cu atenție această evoluție și sunt foarte conștienți că, la nevoie, forța predomină de obicei asupra interesului internațional. Când instituțiile internaționale eșuează în a avea un impact real asupra abuzurilor comise de state și de alții, se adâncește și mai mult scepticismul – deja larg răspândit printre romii de pe întreg continentul – legat de însăși posibilitatea de existență a unei schimbări pozitive pentru romi și nomazi.

În același timp, noi voci venind de la extrema dreaptă câștigă teren și se pare că crește resentimentul împotriva oricărei „discriminări pozitive” pentru romi și nomazi. În multe locuri, astfel de vederi nu sunt decât un paravan subțire, care acoperă sentimentul că romii și nomazii nu pot fi acceptați niciodată ca cetățeni deplin și egali ai Europei; ei vor fi doar tolerați, dacă rămân o populație de străini docilă – și, în mod ideal, invizibilă – sau dacă renunță la orice afiliere cu comunitățile de romi și nomazi și se armonizează sau „asimilează” într-o „majoritate” general fictivă.

Astăzi, există în universități mai mulți tineri romi decât oricând până acum. În unele țări, experți romi sunt angajați în ministere sau în poliție, sau lucrează în administrațiile locale sau regionale. Romii și nomazii sunt, de asemenea, participanți entuziaști la dezvoltarea sectorului privat, în unele domenii. Acestea sunt progrese importante, dacă le comparăm cu perioada de doar acum 10 ani. Acest progres este dovada a ceea ce este posibil, atunci când comunitățile, decidenții politici, familiile și indivizii cooperează, cu scopul de a ataca și cea mai ascunsă formă de excluziune. Totuși, fără un angajament continuu și mereu înmprospătat, aceste cuceriri sunt fragile – și reversibile. Progresul de până acum pălește în comparație cu anvergura și profunzimea excluziunii – prevalente în prezent – în rândul unor părți din comunitățile de romi și nomazi.

Neajunsurile din cele patru domenii prioritare identificate în Cadrul UE pentru Strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020 – educație, servicii de sănătate, locuire și ocupare – trebuie abordate fără întârziere. Instruirea mediatorilor romi în domeniul educației, sănătății și ocupării, inițiată de Reprezentantul Special al Secretarului General pentru problemele romilor, din cadrul Consiliului Europei, pare să fie un pas important în această direcție. Statele membre trebuie să se asigure că legislația și practica lor națională sunt conforme cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Comitetului European al Drepturilor Sociale, în toate aceste patru domenii. De o importanță specială este mutarea imediată a copiilor romi în medii educaționale

integrate – unde să primească sprijinul necesar – în clasă, dar și sub alte forme relevante – în așa fel încât să reușească – și să exceleze în procesul de învățământ.

Mai mult, legătura dintre dreptul la educație, servicii de sănătate, locuire și ocupare și celelalte drepturi ale omului și libertăți fundamentale este clar demonstrată în prezentul raport. Domeniile de prioritate maximă din Cadrul UE pot și trebuie văzute în contextul mai larg al altor domenii de reformă, ca cel al reformei poliției și al justiției. Pentru a fi eficientă, Strategia națională de integrare a romilor trebuie să fie bazată pe drepturile omului și să acopere toate ariile tematice relevante pentru incluziunea romilor. Situația drepturilor omului pentru romi și nomazi trebuie abordată ca întreg, și diferitele domenii abordate simultan. Oriunde este posibil, trebuie stabilite ținte care să depășească cele patru obiective UE ale integrării romilor, legate de accesul la educație, ocupare, servicii de sănătate și locuire.

Fenomenul durabil al discriminării rasiale necesită atenție imediată. Adoptarea și implementarea legislației anti-discriminare este un pas necesar. Statele membre care încă nu l-au făcut trebuie să adopte și Protocolul Nr. 12 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, care prevede o interdicție generală a discriminării. Structurile naționale care promovează egalitatea, ca și organele de recurs specializate, de tip low-threshold, au un rol important în a oferi remedii efective și accesibile pentru romii și nomazii care sunt victime ale discriminării. În afară de îndepărtarea obstacolelor din calea realizării drepturilor, statele membre trebuie să ia măsuri pro-active, pentru ca romii și nomazii să beneficieze de o șansă reală pentru depășirea lungii lor istorii de excluziune.

Ciclurile de expulzare forțată a romilor din locuințele, localitățile sau țările lor trebuie întrerupte, pentru atingerea unei reale incluziuni sociale. Pentru împlinirea acestui deziderat, statele europene trebuie să coopereze în mod real cu organizațiile de romi și cu societatea civilă pentru găsirea unor soluții adecvate. Statele europene trebuie, de asemenea, să accepte modul de viață al romilor și nomazilor itineranți și semi-itineranți, așa cum și-l aleg aceștia.

Problema condiției de apatrid și cea a lipsei documentelor de identitate, pe care o au mii de romi în Europa, trebuie abordată cu hotărâre, întrucât acestor persoane li se refuza deseori drepturi de bază, precum educație, servicii de sănătate, asistență socială și dreptul la vot.

O atenție specială trebuie dată acelor femei care sunt victime ale sterilizării coercitive și forțate și victimelor traficului cu ființe umane.

Strategiile care vizează incluziunea romilor și a nomazilor trebuie implementate cu participarea comunităților la elaborarea, implementarea și evaluarea acestor politici publice. Nu va exista nici un fel de ameliorare, fără participarea romilor și a nomazilor la procesul de decizie.

Mai mult decât orice altceva, autoritățile din Europa trebuie să atace, odată și pentru totdeauna, prejudecățile și stereotipurile – romofobia – care antrenează discriminarea și violența împotriva romilor și a nomazilor în Europa. Este momentul să se sfârșească portretizarea negativă a romilor în presă și în sfera politică. Comisarul consideră că, în investigarea și sancționarea formelor de violență individuală și colectivă împotriva romilor, trebuie întreprinsă o acțiune comună, în toate cazurile relevante. Fără eradicarea romofobiei, toate eforturile și programele care vizează incluziunea romilor vor fi zadarnice.

Comisarul este convins că acesta este cu adevărat singurul mod de a progresa: guvernele și administrațiile din Europa trebuie să-și dubleze eforturile, pentru a angrena toate segmentele populației în asigurarea unei incluziuni reale a romilor. Altfel, Europa riscă o polarizare etnică și mai acută, cu frustrări care declanșează violențe din toate părțile. Eforturile de a asigura în mod real drepturile omului pentru romi pot și trebuie să fie prezentul și viitorul Europei.

Comisarul cere guvernelor Europei să își intensifice și adâncească eforturile, pentru a asigura romilor o poziție de demnitate egală, în cadrul unor societăți lipsite de discriminare.